

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Николай Кирилов Михайлов, СУ „Св. Кл. Охридски“, ФЖМК, Катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама“, член на научно жури по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ в професионално направление

2.3. Философия, докторска програма Философия на английски език, на тема „**U. Beck and Z. Bauman about the contemporary society (comparative analysis)**“ с автор **Йордан Йорданович**, научен ръководител проф. Мария Димитрова

1. Обща характеристика на дисертационния труд. Предложеният за становище дисертационен труд е структуриран в 10 отделни части и общ обем 197 стр., в които съдържателно присъстват увод, изложение в няколко глави, обобщен резултат от изследването и заключение. Докторантът се е позовал на внушителна по обем библиография, наброяваща над 150 заглавия от печатни и онлайн източници, на английски и български езици. Последователността на главите е свързана логически съобразно замисъла и тематиката на изследването. Дисертантът е приложил и справка за съответствие с минималните национални изисквания, от която ясно се вижда, че той разполага както с необходимите публикации, така и с нужното количество точки, необходими за ОНС „доктор“. Темата е разработена подробно и внимателно, с дължимата степен на оригиналност на изложението и демонстрира познаване на авторите, на чийто идеи се опира, както и на тяхната цялостна проблематика. Дисертантът показва теоретична задълбоченост и изключително добро познаване на двата основни труда на Бауман и Бек, върху които е изграден основния замисъл на изследването като заедно с това анализът е разширен и с позовавания на други съчинения на тези и други автори, които са релевантни на темата. Авторефератът е подробен, отговаря на изискванията и вярно предава съдържанието на дисертационния труд.

2. Актуалност на темата и проблематиката. Едно от най-убедителните академични качества на дисертационния труд на г-н Йорданович се крие в оригиналността на неговия подход. Както пише самият той: „Този изследователски подход е предимно сравнителен и описателен и нормативните (prescriptive) твърдения се избягват умишлено“ (с. 13). Избраният подход е напълно подходящ за целите, които си поставя дисертационния труд – да разгледа процеса на глобализация през призмата на утвърдени авторови парадигми (на Бек и Бауман) и свързани с тях допълнителни интерпретации, както и да достигне до самостоятелни изводи от това сравнение за значението на опита на Постмодерността и ролята му за оформянето на човешкото съзнание. Вниманието на автора се насочва към категории като риск, отговорност, свобода и сигурност, морал, време и пространство,

технология, щастие, идентичност, неравенство, щастие и други, които точно описват ключовите понятия на всяко разсъждение за Постмодерността от философска, социологическа и социално-философска гледна точка. Дисертационният труд носи и силен етически заряд, разработен умело и подробно и занимаващ се с възможността за изход от конфликтната ситуация на съвременното общество, което е определено като такова на крайния индивидуализъм. За да оцелее „Аз“ -ът трябва да намери и изгради нова основа за връзката с Другия. Израз на този стремеж към оцеляване е несигурността като основното предизвикателство (и според двамата автори Бек и Бауман), което човек има пред себе си в епохата на Постмодерността. Тези въвеждащи разсъждения на автора според мен ясно очертават неговия профил на самостоятелен изследовател, вникнал в задачите на своя труд и ясно осъзнал значимостта им. В дисертацията докторантът прави подробно и обосновано сравнение между епохите на модерността и тази на постмодерността като търси връзката на последната с постструктурализма и глобализацията – една сложна научна задача, която обаче е решена изцяло от докторанта. Авторът отбелязва: „Постмодернистите възхваляват дейността на маскирането и прикриването, целия фетишизъм на локалното, мястото и социалното групиране, като същевременно отричат този вид мета-теория, която може да обхване политическите процеси, които стават универсални в ежедневието.“ (р. 26). Подробно и с разбиране са изложени основните идеи на Бек, Бауман, Гидънс и много други като анализът разграничава различните страни на определенията, давани от тези автори на ключовите за дисертацията понятия. Едно от заключенията на автора е, че Бауман и Бек разглеждат глобализацията като процес, който налага промени, особено върху идеите на Просвещението. Те се очертават като критичен фактор за упадък на националните държави и на общите социални идентичности. Изобщо трябва да отбележа, че изборът на двама автори като Бек и Бауман е изключително релевантен за замисъла на дисертационно изследване, посветено на проблеми като идентичност, риск, общност, технологии, власт, в актуалните социални, културни и икономически условия. „[Бауман] разглежда технологията като проблем на късната модерност в перспективата на гледна точка и правила, които управляват действията на хората, или казано по друг начин, от тяхната етика [или морал – Н.М.]“ (с. 55). Аз лично не познавам подобно сравнително и детайлно изследване на двамата изключително влиятелни автори, в което един ключов исторически период, свързан с нашата съвременност е анализиран с оглед на търсене на решения на породените от него проблеми, при това с изключително умело използване на методите на политическата и социалната философия. „Въпреки че технологиите са в

центъра на нашия нов свят, те трябва да следват, но не да водят човешкото общество и универсалния морал“ (с. 65). Освен задълбочени интерпретации, които еднозначно впечатляват с ерудицията и академичните умения на автора, дисертационния труд съдържа и оригинални идеи, основани на двете философски и социални концепции на авторите и разкриващи забележителен авторски философски дискурс: „Не може да има пространство без време. И затова не може да има „социално пространство“ без „историческо пространство“. Не може да има пространство без история“ (с. 66).

3. Научни резултати и приноси. Изложението на дисертационния труд представя едно задълбочено изследване на проблемите на глобализацията и на съвременните социални условия с техните кризи и несигурност. Авторът намира място в своето изложение за различни тези, виждания, парадигми, най-вече на основните автори У. Бек и З. Бауман, но също така на редица други социални учени, които са свързани с разсъжденията на двамата мислители. Г-н Йорданович умело използва методите на философския теоретичен анализ, социологическото сравнение, историческите паралели, моралната философия, за да защити изводите, до които е достигнал. Зигмунт Бауман освен като социален философ и социолог е и утвърден етик и това не е убегнало от изследователския поглед на докторанта. Коментирайки моралната философия на британския философ, докторантът отбелязва: „Неговата позиция [на Бауман] е, че постмодерността (късната модерност) не представлява края на етиката, а точно обратното - е възможност за етика“ (с. 83). Тази позиция на Бауман наистина е специфична за него и го различава като морален философ. Докторантът е намерил място в труда си да посочи връзката на Бауман с друг мислител – Е. Левинас – и споделената идея за отговорността към Другия. За разлика от Левинас обаче, смята дисертантът, Бауман обяснява злото с моралното безразличие, един вид морален „искейпизъм“, който той намира за възможен в съвременните условия. Достоверният извод от анализа на моралната философия на Бауман е, че „тя е чисто социологическа, тъй като тази теория не е подкрепена от емпирични доказателства в постмодерната (късно модерната) епоха“ (с.86). Бауман вижда бъдещето в новата етика на любовта и грижата за „Другия“.

Според докторанта У. Бек свързва етиката с откриването на специфичен подход от страна на хората към проблемите на природата и околната среда, който, ако не се аргументира и създаде, може да се появят риск и несигурност за цялото общество. Известна е тезата на Улрих Бек, че в понятието „риск“ се изхожда от това, че самите ние,

хората, произвеждаме несигурност, която обаче сме в състояние да контролираме¹. Това понятие и усещането за несигурност отнасят към формулиране и акцент върху универсални идеи и понятия като „правата на човека“ според Бек. Докторантът приема, че според немския автор повечето съвременни рискове са рефлексивни в смисъл, че са самопредизвикани. Съвсем актуално звучи една от констатциите на докторанта: „Проблемът за етиката в постмодерността Бек свързва с ИИ (изкуствения интелект)“ (с.100). Друго важно заключение на докторанта, въз основа на анализа на теорията на Улрих Бек е, че немският автор обсъжда нов тип риск, който „късната модерност“ създава, а именно въпросът за неприкосновеността на личния живот и наблюдението върху хората чрез технологията на дигиталните комуникации и онлайн платформи. Изискват се сериозна ерудиция и задълбочени знания, за да се представят подобни анализи, както това прави докторантът с понятието идентичност. „Чувството на страх и несигурност е неразделна част от рисковото общество.“ (с.131), пише авторът. Това се отнася и за несигурността на такива общи идентичности като националната. Общото между двамата мислители според автора е, че те виждат постмодерността като епоха, променила радикално идентичността на индивидите, тя се трансформира от „даденост“ в „задача“ и натоварването на индивида с отговорността за изпълнението на тази задача.

Като цяло смятам, че докторантът е положил самостоятелни усилия и е успял вярно да схване подходите на двамата мислители (според него в известен смисъл несъизмерими) за социалния, моралния и политически опит на постмодерността, при това подробно и в детайли. Това му дава възможност да възприеме цялостно и изчерпателно сложните текстове не само на основните за изследването му автори, но и да проследи връзките и влиянията, които те изграждат или приемат от цяла редица други влиятелни философи, социолози, културолози, историци и т.н. В центъра на изследването са поставени проблемите на индивида и свободата в един бързо променящ се свят, който носи несигурност, конфликти, комерсиализация и сякаш загуба на социална ориентация и понякога на идентичност. Този процес се отразява негативно и на социалните неравенства, свързани с разпределението на богатството и доминацията на пазара, до глобална несигурност, което често води до производството на „организирана безотговорност“.

¹ Цит. по Социологически проблеми 3–4. 2013, с. 224

4. Заключение. Самостоятелното изследване на докторант **Йордан Йорданович** е значимо, задълбочено, оригинално по замисъл и прецизно изпълнено научно-изследователско усилие. Проучването и анализа на двама от най-влиятелните автори в областта на социалната философия и социологията, достигането до важни концептуализации от страна на дисертанта, отлично замисленото и проведено сравнително изследване, допринасят за изчерпателно изпълнение на поставените изследователски цели. Една от най-силните страни на дисертационния труд е релевантността на основните теми, концепции, теоретични източници и собствени за докторанта изводи за изследване на социалния феномен на постмодерна. Търсенето и откриване на тенденции и нововъзникващи феномени в самите основи на обществото – култура, социални групи, организации, общи идентичности, рационализация и т.н., представят не само едно аргументирано философско и дори социологическо изследване - според мен с утвърждаване на хуманни идеи, - но и един умел, компетентен и самостоятелен изследовател. Потвърждавам изложените приноси от страна на автора особено извода, че „конституирането на планетарна обществена сигурност без радикална промяна на философската парадигма не би могла да се осъществи“ (с. 187). Смятам, че те вярно предават оригиналността и задълбочеността на неговия подход към избрания научен проблем. С оглед на безспорните научни качества и приноси на дисертационния труд „**U. Beck and Z. Bauman about the contemporary society (comparative analysis)**“ и доказаните академични и изследователски качества на неговия автор, убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на **Йордан Йорданович ОНС „доктор” в професионално направление 2.3. Философия, докторска програма Философия на английски език**, като аз самият ще гласувам за това.

Член на Научното жури:

Проф. д-р Николай Михайлов

25.04. 2022г.